

'אסונו של בלעם' – שלילת הבחירה

99 במדבר פרק כב

וַיִּפְתַּח יְדוּד אֶת פִּי הָאֲתוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתִנִי זֶה שְׁלֹשׁ הַגָּלִים: (כט) וַיֹּאמֶר בְּלָעָם לְאֲתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָ בִּי לֹא יֵשׁ חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עָשָׂה הַרְגָתִיךָ:

1. נס 'פי האתון' [שנברא בע"ש בין השמשות] אינו מובן מה תועלתו? והלא בין כך 'לא אוכל לעבור פי ה' לעשות קטנה או גדולה'...

רש"י כב, כט.

לו יש חרב בידי – גנות גדולה היה לו דבר זה **בעיני השמים** זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו ולאתון זו כריך לכלי זיין:

2. האמנם רק בשביל לגנותו – ברא הקב"ה בריאה מיוחדת? והלא הרבה דרכים למקום?
3. אם אמנם אירע נס כה גדול ל'עיני השמים' כיצד לא נבהלו וברחו [כמו בנס 'פי הארץ']

ויובן בהקדם השאלה הידועה:

4. תחילה נאמר לו: 'לא תלך עמהם!' ואח"כ נאמר לו: 'קום לך אתם?!' ושוב 'ויחר אף ה' כי הולך הוא' – ומה בכך הלא 'לא אוכל לעבור את פי ה'?!'

והנראה לומר:

מלקבל שכרו מבלק, אבל התרה בו: ואך את הדבר אשר אדבר אליך – **אותו תעשה** [בבחירתך!]

אך כאשר ראה 'כי הולך הוא' בדווקא נגד רצון ה' – רצה להרתיעו בכח הנס [בשלשה שלבים עד שפתח 'פי האתון'] ולא הועיל! [התריס נגד המקום]

פתיחת 'פי האתון' – בריאה חדשה שאיננה קסם!

מדורש רבה שמות פרשה יג פסקה ג

ד"א כי אני הכבדתי את לכו א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה ... **שהקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו ...** כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים ולא השגיח על דבריו אמר לו הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך....[התעללתי]

רק אז **נשללה ממנו הבחירה**: 'ואפס את הדבר אשר אדבר אליך – אותו תדבר' **על כרחך!**...

אמנם שרי בלק לא ראו המלאך ולא שמעו גם 'נאום האתון' – רק שמעו התפרצותו עליה ובזה התגנה בעיניהם

ובמה התבטאה 'שלילת הבחירה'?

99 במדבר פרק כג

(יד) וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֵה צַפִּים אֶל רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבַעַת מְזֻבַּחַת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בְּמִזְבְּחָתָ: (טו) וַיֹּאמֶר אֶל בְּלָק הִתְיַצֵּב פֹּה עַל עֲלֵתְךָ וְאֲנִי אֶקְרָה פֹּה: (טז) וַיִּקְרַע יְדוּד אֶל בְּלָעָם וַיִּשֶׂם דְּבַר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בְּלָק וְכֹה תִדְבֹר: (יז) וַיָּבֵא אֱלֹוֹ

וְהָנוּ נִצָּב עַל עֲלֵתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֲתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בְּלָק מַה דְּבַר יְדוּד:

רש"י על במדבר פרק כג פסוק טז

(טז) וַיִּסַּס לְבַר בְּפִיו – [1] ומה היא הסימה הזאת? [2] ומה חסר המקרא באמרו 'שוב אל בלק וכה תדבר'?

אלא כשהיה קומע שאינו נרסה לקלל אמר מה אני חוזר אלל בלק לנערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאלדס הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירנה אל על כרחך **תשוב אל בלק**:

5. מה פשר 'השאלה הכפולה'? ומדוע לא שאל זאת רש"י לעיל פסוק ה'!?

99 במדבר פרק כג

(ג) וַיֹּאמֶר בְּלָעָם לְבַלָּק הִתְיַצֵּב עַל עֲלֵתְךָ וְאֵלְכָה אוֹלֵי יִקְרָה יְדוּד לְקַרְאֲתִי וְדַבֵּר מֵה יִרְאֵנִי וְהַגְדֵתִי לָךְ וַיִּלֶךְ שְׂפִי: (ד) וַיִּקְרַ אֱלֹהִים אֶל בְּלָעָם וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ אֵת שְׂבַעַת הַמְּזֻבַּחַת עֲרַכְתִּי וְאֵעַל פֶּר וְאֵיל בְּמִזְבְּחָתָ: (ה) וַיִּשֶׂם יְדוּד דְּבַר בְּפִי בְלָעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בְּלָק וְכֹה תִדְבֹר: (ו) וַיָּשֵׁב אֱלֹוֹ וְהָנִה נִצָּב עַל עֲלֵתוֹ הוּא וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב: [ורש"י שותק]

כי רש"י הרגיש בהבדלים:

וביאור הענין בדרך רמז:

ספר במדבר פרק כב

(יח) וַיַּעַן בְּלָעַם ... לֹא אוֹכַל לְעֵבֵר אֶת פִּי יְדוּד אֱלֹהֵי לְעִשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְדוֹלָה: [קל וחומר?]

ויובן עפ"י דברי בלעם:

ספר במדבר פרק כג

(ח) מָה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל וּמָה אֶזְעַם לֹא זָעַם יְדוּד:

א-ל [Doh] א-להים [דין]
י-ה [דין] י-ה-ו-ה [רחמים]

רצה בלעם

לעשות 'קטנה': לקצר שם הויה ל'יה'
נתן בפיו 'חכה' המושכת את הדג

רצה בלעם

לעשות 'גדולה': להאריך 'א-ל' ל'א-להים'
נתן בפיו 'רסן' הבולם את הבהמה
וזוהי 'שלילת הבחירה'!

⊠

'פי האתון' – שורש משיח

סוף ההיסטוריה נעוץ בראשיתה
פרקי דרבי אליעזר פרק ל

השכים אברהם בבקר ... וחבש את החמור הוא שרכב
עליו אברהם הוא החמור בן האתון שנבראת בין
השמשות הוא החמור שרכב עליו משה ... הוא
החמור שעתידי בן דוד לרכוב עליו

נתן 'רסן וחכה' בפיו

רסן = [303] + וחכה [39] = 349
+ 7 האותיות + 2 התיבות = 358 = משיח

והתשובה היא: על כרחך 'תשוב
לתפקיד שלך' אף שאינך רוצה, וזוהי
השימה: ששם לו בפיו רסן וחכה'
להכריחו להינבא בברכות עליהם נגד
רצונו!

ד. בלק פונה אליו 'מה דבר הווי'!

ופירש"י על במדבר פרק כג פסוק יז
(יז) וְשָׂרִי מוֹאֵב אָתּוּ – ולמעלה הוא אומר וכל
שְׂרֵי מוֹאֵב כִּיּוֹן שָׂאֵל בּוֹ תִּקְוֶה הֲלָכּוּ לְהַסֵּ
מִקְלָתְסָה וְלֹא נִשְׁאָרוּ אִלָּא מִקְלָתְסָה: מה דבר ה'
לשון לחוק הוא זה כלומר אינך ברשותך:

ולכאורה מה ראה בלק 'ללגלג' עליו דווקא עתה
ולא בפעם הקודמת?

אין זאת אלא שהבחין שאיננו עושה שום
השתדלות מצידו להתנבא [שהרי לא הלך
להתבודדות] אדרבה! אמר לבלק 'ואנכי איקרה
כה' ופירש"י: מאת הקב"ה [כי ההשתדלות שלי לא
תועיל כלום] לשון 'אתפעל' [בלא ש'אפעל']

מיד הבינו חלק משרי מואב שאין בו תקווה, כי
ראו שאין לו 'חשק' יותר להתנבא, זאת בניגוד
לרצון בלק 'המזמין'... אך לפתע ראו שלמרות
הכל 'ויבוא אליו' בתנועה של הבאת מסר חדש,
שלא ברצונו.

לכן 'לגלג' עליו: מה דבר הווי? שאינך ברשותך!

'רסן וחכה' לשם מה?

במדרשים לא מוזכרת 'חכה' רק 'פוקס בהמה
בכלבוס ומוליכה לאן שרוצה' – רק רש"י מביא
שתי דוגמאות: 'רסן' ו'חכה' – שתפקידם הפכי!

א. לעיל כתיב 'ויקר אלקים אל בלעם'
[דרגת ההתגלות היתה ממידת הדין] ולכן
גם בלעם טוען לפניו טענות שכליות,
להורות שמגיע לו בדין, בזכות
הקרבנות שהעלה יותר מהאבות, רק

ב. שה'מסר הנבואי' של הברכות לישראל,
זהו מה ש'וישם הווי' דבר בפיו בלעם'.

ג. לעיל כתיב 'וישב אליו' מפני שתחילה
התרחק ממנו להתבודד 'שפי', עד
שקיבל פקודה 'שוב אל בלק וכה תדבר'.

ד. סדר ה'התנבאות' של בלעם היתה
בעקבות הכנת ה'כלי' שלו להמשיך על
עצמו 'התגלות', כמ"ש: 'ואלכה... ואז
'אולי יקרה הווי' לקראתי ודבר מה יראני
והגדתי לך', אבל בלא הכנה מצידו, לא
היה זוכה להתגלות מאתו יתברך...

אך בפעם השניה:

א. בלעם איננו מתרחק ל'התבודד' אלא
'התייצב כה על עולתך ואנכי איקרה כה'
ב. ולכן בסוף נאמר 'ויבוא אליו' [ולא 'וישב'
כדלעיל, כי הוא עמד שם מלכתחילה]

ג. נאמר 'ויקר הווי' אל בלעם' [היינו
שההתגלות באה אליו משם הווי' שמעל
לטבע] אבל בהמשך נאמר 'וישם דבר
בפיו' ולא נאמר שהמסר בא משם הווי',
אלא סתם 'וישם דבר'.

לכן פירש [1] מה השימה הזאת?
[שבאה לו ללא השתדלות מצידו]
[2] ומה המקרא חסר באמרו:
'שוב אל בלק' הרי לא עזב אותו
מדוע צריך הוא לשוב? הרי הוא
נותר לעמוד ליד המזבח?...